

การพัฒนา รูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญา มหาบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ

A Development of the Educational Management Quality Improvement Model for the Master Degree Program in Educational Administration in Public Universities

จรรवरณ ประทุมศรี (Jarawan Prathumsri)* ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย (Dr.Paisan Suwannoi)**
ดร.วรรณจรรย์ มั่งสิงห์ (Dr.wancharee Mungsing)** ดร.วัลลภา อารีรัตน์ (Dr.Wallapha Areratana)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญามหาบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ มีวิธีการวิจัย คือ 1) พัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญามหาบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่านเพื่อกำหนดองค์ประกอบดัชนีคุณภาพ และใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 17 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำดัชนีไปใช้ 2) เปรียบเทียบคุณภาพการจัดการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญามหาบัณฑิตในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ตามดัชนีคุณภาพ และการสัมภาษณ์อาจารย์ นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ ในสาขาวิชาการบริหารศึกษา จากมหาวิทยาลัยของรัฐ 12 แห่ง 3) พัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพและนำเสนอแนวทางและนโยบายการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐโดยใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ 27 ท่าน 4) ทดสอบรูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญามหาบัณฑิต โดยการจัดการสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญ

ผลจากการศึกษาสมรรถนะมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ในขั้นตอนที่ 1 สามารถจำแนกเป็นสมรรถนะ 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติงานขั้นสูง ด้านการบริหารจัดการ ด้านการวิจัย และด้านการสอนและเป็นพี่เลี้ยงวิชาการ องค์ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ อาจารย์ หลักสูตร นิสิต/นักศึกษา กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล ทรัพยากรสนับสนุน และการบริหาร

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ตามดัชนีพบจุดแข็ง จุดอ่อนของการจัดการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ซึ่งได้นำมาเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษา ในการวิจัยระยะที่ 3 และผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์การเพิ่มคุณภาพตามองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน

จากผลการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบสามารถนำไปปรับใช้ได้ให้เหมาะสมตามบริบท ของแต่ละมหาวิทยาลัย ซึ่งจะทำให้คุณภาพในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น

ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิตในมหาวิทยาลัยของรัฐซึ่งผู้วิจัยได้ทำเป็นคู่มือสำหรับนำไปปฏิบัติที่ได้อธิบายองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต และอธิบายแนวทางในเพิ่มคุณภาพ การจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิตเพื่อให้ได้คุณภาพ และปริมาณตาม ความต้องการของสังคมไปพร้อม ๆ กัน

Abstract

This study was to develop the model for improvement of educational management quality for the master degree program in educational administration in public universities. Works on the research methods were as follows: (1) Develop performance indicators on educational management for the master degree program in educational administration in public universities. Nine qualified professionals were interviewed to determine on factors of quality indices and 17 experts were interviewed with questionnaire to check the suitability and applicability for the quality indices. (2) Benchmark educational management quality indices for the master degree program in educational administration. Empirical data were collected according to the quality indices and interviews were made on lecturers, students and personnel in education faculties from 12 public universities. (3) Develop the educational management quality improvement model and make policy proposals for educational management quality improvement for the master degree program in educational administration in public universities. This was accomplished by interviews with questionnaires on 27 experts. (4) Test the improvement model on educational management quality improvement with connoisseurship seminar.

The results from the step 1 research work on the graduates from the master degree program in educational administration were found that their competency can be categorized into four dimensions. They were advanced performance, management/administration, research work, and academic teaching/ advising. There were six educational management quality factors on the educational administration program. They were lecturers, curriculum, graduate students and the graduated, teaching process and evaluation. supporting resources, and organizational management.

The step 2 empirical data collection on the factors prescribed in step 1 resulted in advantages and disadvantages of the educational administration. The results were then used to develop the educational management quality improvement model for the step 3 research work. The researcher also constructed quality improvement criteria for the six factors.

The connoisseurship seminar in step 4 confirmed that the constructed model can be applied to the program according to institutional context and that the educational management quality would be improved if the model was implemented.

This study gave the educational management quality improvement model for the master degree program in educational administration in public universities. This researcher also produced the handbook describing six quality factors each comprising input, process and output elements. The handbook also gave the improvement guidelines to obtain the graduated with both quality and quantity required by the society.

คำสำคัญ : รูปแบบการเพิ่มคุณภาพ คุณภาพการจัดการศึกษา ดัชนีคุณภาพ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

Key word : Quality improvement model, Educational management quality, Performance Indicator, Master degree program in educational administration

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวชี้วัดสำคัญต่อทิศทางการดำเนินนโยบายทางการศึกษา หากผู้บริหารมีความสามารถสูงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล การดำเนินงานทางการศึกษาไปในทิศทางที่มุ่งหวังไว้ย่อมสำเร็จได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 53 ให้มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพในกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครูและผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่นของรัฐและเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายกำหนด การออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา เป็นหลักประกันของ ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพที่จะริเริ่ม สร้างสรรค์ พัฒนาโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย คือ การบ่มเพาะเยาวชนให้เป็นคนดีและคนเก่งให้แผ่นดินไทยประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาจะทำให้มีระบบการผลิตผู้บริหารสถานศึกษาเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้นและมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในอนาคตผู้บริหารที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนคือ

ผู้บริหารมืออาชีพที่มีคุณภาพ คุณสมบัติของผู้ที่จะขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูแล้ว และเรียนสำเร็จตามโปรแกรมหรือหลักสูตรการอบรมผู้บริหารทางการศึกษา ซึ่งผ่านการรับรองจากองค์กรวิชาชีพผู้บริหารทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารทางการศึกษา

จากการที่ผู้บริหารการศึกษาจำเป็นต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา และคุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งคือ ต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาโทสาขาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) จึงทำให้มหาวิทยาลัยในประเทศไทยเร่งทำการเปิดการเรียนการสอนสาขาวิชาบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต เพื่อรองรับนโยบายการศึกษาและความต้องการของผู้เข้าศึกษา ซึ่งหลักสูตรการบริหารการศึกษา เป็นหลักสูตรระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต ที่ทำการเปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหลายแห่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นเลิศด้านวิชาชีพและวิชาการ กล่าวคือ สามารถเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาด้านการบริหารการศึกษาทั้งด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการปฏิบัติเพื่อสนองตอบต่อการพัฒนาประเทศ สังคมและชุมชน โดยเน้นความเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจในมิติการพัฒนาทางการศึกษา มีมโนทัศน์ในนโยบายทางการ

ศึกษาระดับสูง เป็นผู้รู้ลึกซึ่งในศาสตร์การบริหาร การศึกษาและรอบรู้ในศาสตร์ในสาขาสัมพันธ์ นำไปสู่ การสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่หรือข้อเสนอทางเลือก ใหม่เพื่อการพัฒนาทางการศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543)

ในส่วนของ การปฏิรูปการศึกษาในระดับ อุดมศึกษานั้น การจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งนับเป็นการพัฒนาคนของประเทศให้มีความรู้ความ เชี่ยวชาญอย่างสูง จำเป็นที่จะต้องได้รับการปฏิรูป เป็นอย่างยิ่ง โดยในสภาพปัจจุบันได้เกิดความต้องการ ในการพัฒนาความรู้และทักษะที่จะนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและการทำงานที่หลากหลายมากขึ้น การ สร้างหลักเกณฑ์และรูปแบบของหลักสูตรในระดับ บัณฑิตศึกษาจะช่วยทำให้สถาบันการศึกษาได้นำไป ดำเนินการปรับปรุงการเรียนการสอน และจัดการ ศึกษาตามความสามารถของสถาบันทางการศึกษา แต่ละแห่งได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (วินัย, 2543) นอกจากนี้ การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่ มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา/คณะวิชา/ภาควิชา ได้ดำเนินการกัน อยู่แล้วและทำมานานการที่นักศึกษา เลือกศึกษาในสถาบันใด คณะวิชาใดเป็นลำดับแรก ย่อมสะท้อนถึงความนิยมและเชื่อมั่นในสถาบันนั้น คณะวิชานั้นว่าเป็นแหล่งที่ทำให้เขาได้รับการศึกษา อย่างมีคุณภาพ (อุทุมพร, 2543) ที่ผ่านมาการ ประกันคุณภาพได้มีการดำเนินการในภาพรวมและ ใช้ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ การประเมินคุณภาพ การควบคุม คุณภาพ และการประกันคุณภาพ (อดุลย์, 2541) และได้เริ่มมีการวิจัยเพื่อพัฒนาดัชนีชี้คุณภาพของการ ศึกษาแต่ละระดับตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา แต่งานวิจัยที่ทำการศึกษาเฉพาะ หลักสูตรยังมีน้อย และไม่ปรากฏพบดัชนีชี้วัดคุณภาพ การจัดการศึกษา หลักสูตรการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต

สิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่นักการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ต้องกระทำ คือ การติดตามประเมินผล การใช้บ

ประมาณในการจัดการศึกษาที่ผ่านมาว่า การจัดการ ศึกษาแต่ละระดับ ได้นำเงินงบประมาณจำนวน มหาศาลไปใช้ในการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมและมี ประสิทธิภาพเพียงใด เพราะคุณภาพและประสิทธิภาพ ของการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งในการ วางแผนและดำเนินงานทางการศึกษา ซึ่งในการ ปรับปรุงการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างระบบ บริหารหลักสูตรหรือกระบวนการเรียนรู้มีเหตุผลที่ สำคัญในการปรับปรุงคือเพื่อให้การศึกษามีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงขึ้น และหากการจัดการศึกษาขาด ประสิทธิภาพและคุณภาพก็จะเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า ล้นเปลืองทรัพยากรอันเป็นผลกระทบกระเทือนต่อ สังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวม (กรมวิชาการ, 2521) กลไกหนึ่งที่สำคัญในการประเมินคุณภาพ ภายนอกของสถาบันอุดมศึกษาคือ การจัดอันดับ (Ranking) หรือการจัดระดับ (Rating) มหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์ของการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัยคือ เพื่อ ประเมินคุณภาพของมหาวิทยาลัยโดยคณะบุคคล หรือ องค์กรภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งนี้การประเมินแต่ละ ครั้งต้องประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย จำนวนมากที่จัดการศึกษาในรูปแบบเดียวกัน แล้วนำ เสนอผลการประเมินเปรียบเทียบกันว่าคุณภาพของ แต่ละมหาวิทยาลัยแตกต่างกันอย่างไร (ชูเวช, 2543) องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดอันดับมหาวิทยาลัย ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนตามกระบวนการประเมิน ภายนอกและหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยเริ่มต้นจากขั้นตอนกำหนด วัตถุประสงค์การ ประเมิน ขั้นตอนที่สองเป็นการกำหนดโมเดลคุณภาพ ของมหาวิทยาลัยว่า องค์กรประกอบ (Factor) คุณภาพ ของมหาวิทยาลัยประกอบด้วยตัวบ่งชี้ (Indicators) อะไรบ้าง การนำตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องมารวมกันสร้าง เป็นคุณภาพมหาวิทยาลัยใช้วิธีการแบบใด และ กำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้แต่ละตัว เป็น อย่างไร ขั้นตอนที่สาม เป็นการกำหนดวิธีการ และ เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งควรจะต้องมี การตรวจสอบโมเดลคุณภาพของมหาวิทยาลัย ซึ่ง

แทนที่จะนำเสนอผลการประเมินโดยเปรียบเทียบเกณฑ์การประเมิน (Evaluation criteria) เช่น การประเมินผลการศึกษาทั่ว ๆ ไป (นงลักษณ์ และสุวิมล, 2542)

เพื่อความมีมาตรฐานในการจัดการหลักสูตร การบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ที่ทัดเทียมกันของทุกสถาบัน สามารถทำได้โดยจัดการศึกษาหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐาน ในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐาน การจัดการศึกษาหลักสูตรการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิตนั้น ควรเริ่มจากการพัฒนาเครื่องมือสำหรับนำมากำหนดหรือบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต สำหรับเครื่องมือที่ใช้บ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาที่เป็นที่นิยมกันแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ดัชนีทางการศึกษา (Johnstone, 1981) และควรเป็นดัชนีที่ครอบคลุมองค์ประกอบในการจัดการศึกษาทั้งระบบ และปัจจัยตัวป้อน ปัจจัยกระบวนการและผลผลิต ในทางตรงข้ามหากระบบการศึกษาและสถาบันไม่ได้มาตรฐานและไม่มีดัชนีชี้บ่งชี้คุณภาพการศึกษาหรือใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาก็จะเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้สถาบัน ไม่สามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานได้จากที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่า ปัจจุบันการประกันคุณภาพภายในและภายนอก ได้มีการประเมิน คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยโดยภาพรวมทั้งองค์กร ตามเกณฑ์หรือดัชนีการประเมินสถาบัน และได้มีงานวิจัยในระดับปริญญาโทบัณฑิต และระดับดุขฎีบัณฑิต มีการสร้างดัชนีคุณภาพการจัดการศึกษาของหลักสูตรการวิจัยการศึกษา และหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ทั้งระดับปริญญาตรี และมหาบัณฑิต แต่ยังไม่ปรากฏผลการวิจัยที่เกี่ยวกับดัชนีคุณภาพของสาขาวิชาการบริหารการศึกษา การเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน หรือการจัดอันดับเพื่อประเมินคุณภาพของสาขาวิชาในแต่ละมหาวิทยาลัย ในขณะที่สาขาวิชาการบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโทบัณฑิต เป็น

หลักสูตรที่กำลังได้รับความนิยมสำหรับผู้บริหารโรงเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ในแต่ละปี การศึกษามี ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นนักศึกษาในระดับปริญญาโทบัณฑิตสาขานี้เป็นจำนวนมาก และค่าเล่าเรียน ค่าบำรุงการศึกษา ค่าใช้จ่ายในการศึกษาค่อนข้างสูง จึงควรที่จะมีการศึกษารูปแบบในการเพิ่มคุณภาพในการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเกิดผลดีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารการศึกษา ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบและแนวทางการดำเนินงานเพื่อนำไปกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ให้มีคุณภาพมากขึ้นและได้รูปแบบการศึกษาและการเพิ่มคุณภาพของสาขาวิชา/ภาควิชาบริหารการศึกษาซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต

การวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษาและศึกษาความเป็นไปได้ในการนำดัชนีที่พัฒนาขึ้นไปกำหนดเกณฑ์ประเมิน คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิดการพัฒนาระดับนี้ทางการศึกษา โดยศึกษาจากตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำกรอบแนวคิดที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปลงเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาระดับนี้สำหรับบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต

ขั้นที่ 2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยของรัฐ 12 แห่ง ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เปิดสอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทในปัจจุบัน โดยศึกษาจากเอกสารหลักสูตร เอกสารทางวิชาการและการสืบค้นจากระบบเครือข่ายในอินเทอร์เน็ต

นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์สรุปลงเป็นภาพรวมการจัดการศึกษาสาขาวิชา การบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต เพื่อนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษาล่วงหน้า ก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต

ขั้นที่ 3 ศึกษากรอบสมรรถนะมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา และกรอบองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต โดยทำการศึกษาจากตำรา เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำสาระที่ได้มาเป็นกรอบความคิดเบื้องต้นสำหรับใช้ประกอบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อสมรรถนะมหาบัณฑิตบริหารการศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต และดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต

ขั้นที่ 4 รวบรวมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน โดยมี จุดมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อสมรรถนะมหาบัณฑิต

ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต และประการที่ 2 เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต

ขั้นที่ 5 รวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 ท่าน ซึ่งรวบรวมความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถาม นำดัชนีที่ได้จากขั้นที่ 4 มาสร้างแบบสอบถาม และนำเสนอให้คณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสมของการจัดหมวดหมู่ดัชนี ความถูกต้องและความชัดเจนของสำนวนภาษา และทำการปรับแก้ตามคำแนะนำ เพื่อให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์มากที่สุด แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงและผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านแบบสอบถามจำนวน 5 ท่าน เรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน ด้านความตรงของดัชนี รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตรงของดัชนี มาวิเคราะห์สรุปลงและนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ดัชนีที่ได้มีความชัดเจนเพิ่มขึ้น ดัชนีคุณภาพการจัดการศึกษาได้พัฒนาจากกรอบการพัฒนาระดับนี้การศึกษาของ Johnstone (1981)

2. การวิจัยระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ จากมหาวิทยาลัย ทั้ง 12 แห่ง

การวิจัยระยะที่ 2 หลังจากที่ผู้วิจัยได้เกณฑ์และดัชนีคุณภาพ แล้วผู้วิจัย จะนำเกณฑ์นั้นไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ทั้ง 12 แห่ง ที่เปิดสอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต โดยทำการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในด้านต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการคำนวณ ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นข้อมูลของสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลของภาควิชา/สาขาวิชา การบริหารการศึกษา ข้อมูลบางส่วนได้ทำการเก็บรวบรวมจากรายงานประจำปี สถิติ สารสนเทศของภาควิชา/สาขา

วิชา แต่ละมหาวิทยาลัย ข้อมูลเบื้องต้นประจำปีของภาควิชา/สาขาวิชา และ ข้อมูลที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล จะใช้แบบสอบถามโดยตรงจากบุคลากรของภาควิชา/สาขาวิชา ในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง

3. การวิจัยระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพในการบริหารจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิตของมหาวิทยาลัย

จากข้อมูลที่ได้จากการคำนวณค่าคุณภาพในการบริหารจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยในระยะที่ 2 มาพิจารณาจุดแข็งจุดอ่อนของแต่ละมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาอย่างละเอียดถึงนโยบายและแนวทางการใช้งบประมาณและทรัพยากรในการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา แต่ละด้าน โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าภาควิชา/สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หรือประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ถึงนโยบายในการบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารการศึกษาในแต่ละด้านนั้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูล มาทำการวิเคราะห์ โดยใช้การวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) ศึกษาแนวทางและนโยบายในการดำเนินงานเพื่อนำไปกำหนดนโยบายการเพิ่ม คุณภาพในการบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ซึ่งจะได้รูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ที่ครบทั้ง 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และผลผลิต จากนั้นจะสร้างแบบสอบถามถามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผลเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเชิงโครงสร้างของรูปแบบจำนวน 5 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ ทางด้านรูปแบบการจัดการศึกษา และบริหารหลักสูตรการบริหารการ

ศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 25 ท่าน แล้วปรับปรุงรูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิตตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4. การวิจัยระยะที่ 4 การทดสอบรูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิตในมหาวิทยาลัยของรัฐ

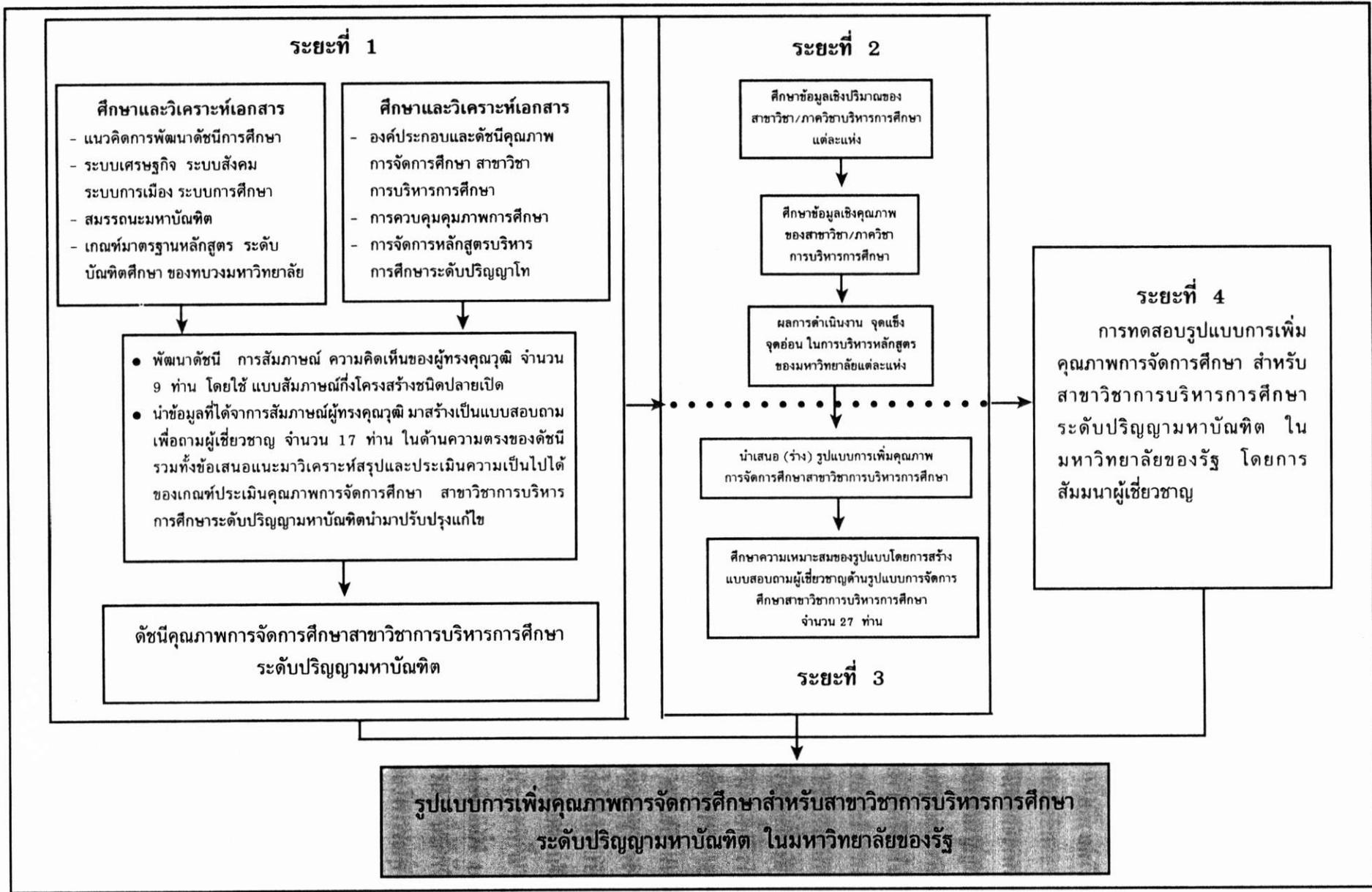
หลังจากที่ได้รูปแบบในการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต จากการวิจัยในระยะที่ 3 แล้ว เพื่อให้การนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิจัยในระยะที่ 4 คือ ทำการทดสอบรูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ ในการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จะเป็นการพิจารณาความเหมาะสมและสรุปถึงความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในมหาวิทยาลัยของรัฐ จากนั้นนำผลจากการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงรูปแบบ เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ และรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1

1.1 สมรรถนะมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่รวบรวมได้จากผู้เชี่ยวชาญ สามารถจำแนกสมรรถนะเป็นสมรรถนะ 4 ด้าน หลัก ๆ ดังนี้

1) สมรรถนะด้านปฏิบัติงานขั้นสูง ประกอบด้วย สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน และปัญหาวิกฤตในการบริหารสถานศึกษา หรือองค์กร ได้อย่างเหมาะสม นำความรู้ทั้งในศาสตร์การบริหารและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องมาวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาการศึกษาให้แก่สังคมอย่างเชื่อมโยงครบวงจร นำความรู้ทั้งในศาสตร์การบริหารและศาสตร์ที่

ภาพที่ 1 ขั้นตอนในการวิจัย

เกี่ยวข้องมาประยุกต์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจัดทำมาตรฐานการศึกษาได้และมีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

2) สมรรถนะด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย สามารถริเริ่มจัดทำโครงการพัฒนาหน่วยงาน โครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการศึกษา ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมไทยและสังคมโลก มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ ทำงานเป็นทีมและทำงานร่วมกับบุคคลในทีมการศึกษาและบุคลากรในสาขาวิชาชีพอื่น ได้อย่างมีความสุข จัดการด้านการบริหารงานบุคคล เวลา งบประมาณ และทรัพยากรอื่น ๆ ได้อย่างคุ้มค่า ประสานงานและเป็นสื่อกลางระหว่างหน่วยงานกับชุมชนได้ในทุกสถานการณ์ จัดการกับสถานการณ์ปัญหาที่ซับซ้อนทั้งที่เป็นสถานการณ์โดยทั่วไปและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด ได้อย่างเหมาะสมสามารถตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถตัดสินใจในปัญหาจริยธรรมในวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม สามารถประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชารวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับได้อย่างเหมาะสม

3) สมรรถนะด้านการวิจัย ประกอบด้วย สามารถริเริ่มการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาได้อย่างถูกต้องตามหลักการวิจัย และให้คำแนะนำและจูงใจให้เพื่อร่วมงานทำการวิจัยได้ นำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา พัฒนาการศึกษา และสามารถทำวิจัยร่วมกับนักการศึกษา รวมทั้งสามารถทำวิจัยในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ โดยร่วมทำวิจัยกับบุคลากรในสาขาวิชาชีพอื่น ๆ

4) สมรรถนะด้านการสอนและการเป็นที่ปรึกษาวิชาการ ประกอบด้วย การผลิตผลงานวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาระดับสูง การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รอบรู้และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศาสตร์การศึกษา และศาสตร์อื่น ๆ

สามารถถ่ายทอดความรู้ การนิเทศ ให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุคลากรในวงการศึกษาระดับสูงและสาขาอื่น ๆ คิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงความรู้อย่างเป็นระบบ และใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในการเขียนบทความวิชาการ การนำเสนอผลงานวิชาการและการติดต่อสื่อสารได้ถูกต้องและเหมาะสม

1.2 องค์ประกอบและดัชนีของคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโท

องค์ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโท ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหาร นิสิต/นักศึกษา อาจารย์ หลักสูตร ทรัพยากรสนับสนุน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล คุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโท แต่ละองค์ประกอบ ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้คุณภาพ ดังนี้

1) อาจารย์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง ดัชนีบ่งชี้คุณภาพของอาจารย์ ประกอบด้วย กระบวนการคัดเลือกอาจารย์ จะต้องมีความเหมาะสม การคัดเลือก และวิธีการคัดเลือกที่ชัดเจน คุณภาพอาจารย์ มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์อาจารย์บัณฑิตศึกษาของสถาบัน มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญ จำนวนอาจารย์เพียงพอ มีคุณธรรมและ จริยธรรม ในวิชาชีพผู้บริหารและวิชาชีพครู มีกระบวนการพัฒนาอาจารย์ และมีระบบประกันความน่าเชื่อถือของการประเมินผลการสอนและการประเมินผลงานวิชาการ

2) หลักสูตร ดัชนีบ่งชี้คุณภาพหลักสูตร ประกอบด้วย องค์ประกอบหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชาในหลักสูตร หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ทำการสำรวจความต้องการของสังคม การบริหารหลักสูตร และมีระบบการติดตามความก้าวหน้าของมหบัณฑิต

3) กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและ

การประเมินผล ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ ประกอบด้วย ใช้วิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีการจัดทำรายงานในรูปแบบบทความวิชาการนำไปตีพิมพ์ในวารสารทางการศึกษา ใช้สื่อและนวัตกรรมในการสอน และส่งเสริมให้นักศึกษาใช้สื่อในการศึกษามีระบบการควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์ คุณภาพของวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าอิสระเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการในสาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์ มีคู่มือการวัดผลประเมินผล

4) นิสิต/นักศึกษา และมหาบัณฑิต จัดเป็นตัวบ่งชี้หลักทางการศึกษา ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ ประกอบด้วย กระบวนการคัดเลือกนิสิต/นักศึกษา ควรจะใช้เกณฑ์ คะแนนเฉลี่ยสะสมระดับปริญญาตรี ประสบการณ์ด้านการปฏิบัติงาน เจตคติต่อวิชาชีพ คะแนนสอบคัดเลือก ความพร้อมในการเข้าศึกษา และความเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งเกณฑ์ต่าง ๆ จะต้องมีการเขียนไว้ในคู่มืออย่างชัดเจน มีวิธีการคัดเลือกโดยยึดหลักความเสมอภาคและเป็นธรรม เกณฑ์คุณภาพนิสิต/นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาสามารถพิจารณาจาก สัดส่วนจำนวนผู้สมัคร : จำนวนที่รับเข้าศึกษา คะแนนเฉลี่ยของผู้ผ่านการคัดเลือก จำนวนผู้ได้รับเกียรตินิยมในระดับปริญญาตรี มหาบัณฑิตมีความรู้ความสามารถทางการบริหาร การศึกษา สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษามาจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา ทำประโยชน์ให้กับ วงการศึกษา หรือสถาบันการศึกษา สามารถเรียนจบหลักสูตรในระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนด สำเร็จการศึกษาโดยคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 3.50 และสามารถผ่านการสอบแข่งขันเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกของสถาบันที่มีชื่อเสียงทั้งในและต่างประเทศ

5) ทรัพยากรสนับสนุนการศึกษา ทรัพยากรสนับสนุนการศึกษาที่สาขาวิชาจัดให้กับนิสิต/นักศึกษา จะต้องครอบคลุมทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ ระบบสารสนเทศ สื่อการศึกษา และบริการห้องสมุด การบริการทางวิชาการ การให้คำปรึกษา นันทนาการ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียน และห้องทำงานนิสิต/นักศึกษา สื่อการศึกษา และบริการห้องสมุด การบริการทางวิชาการ การให้คำปรึกษา นันทนาการ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนและห้องทำงานนิสิต/นักศึกษา ทุนการศึกษารวมทั้งกิจกรรมนิสิต/นักศึกษา ซึ่งนับเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการจัดการศึกษาการพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนาการทำงานเป็นทีม ดัชนีบ่งชี้ด้านสื่อการศึกษา และบริการห้องสมุดประกอบด้วย ตำรา วารสารมีความทันสมัย มีศูนย์การเรียนรู้ที่ทันสมัย มีระบบบริการที่เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้า มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานของอาจารย์ และให้คำปรึกษาทางวิชาการ มีบรรยากาศวิชาการ งบประมาณสำหรับสื่อ ตำรา วารสารมีเพียงพอ การบริหารงานบุคคลมีขอบข่ายภาระงานชัดเจน

6) การบริหาร ดัชนีบ่งชี้คุณภาพการบริหาร ประกอบด้วย ปรัชญา ปณิธานและเป้าหมายการจัดการศึกษาของหน่วยงานมีการเขียนไว้อย่างชัดเจน การกำหนดนโยบายด้านภาระกิจของหน่วยงานมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน จัดทำแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบาย กำหนดสายการบริหาร การบังคับบัญชาและจัดโครงสร้างองค์การให้มีความคล่องตัวในการดำเนินการกิจกรรมทั้งให้บุคลากรของหน่วยงานได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีระบบการสรรหาหัวหน้าภาควิชาและประธานกรรมการบริหารหลักสูตร

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ จากมหาวิทยาลัยทั้ง 12 แห่ง

จากการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ตามดัชนีที่ได้จากการในระยะที่ 1 พบว่า ในองค์ประกอบคุณภาพทั้ง 6 ด้าน นั้น ไม่มีมหาวิทยาลัยใด ที่มีคุณภาพตาม

ดัชนีชี้วัดครบทุกตัวชี้วัดและทุกองค์ประกอบ แต่มีมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพบางองค์ประกอบ ครบทุกตัวชี้วัด ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ ในทุกมหาวิทยาลัย โดยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกครั้ง ผลการวิจัยพบว่า

1) อาจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการ บริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง 12 แห่ง ทั้งหมด 85 คน แต่จำนวนนักศึกษาในสาขา มีจำนวนมากกว่า 8,000 คน ซึ่งอัตราส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษา ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย นอกจากนั้น มีอาจารย์ถึง 35 คนที่ไม่จบการศึกษาสาขาบริหาร การศึกษา และอาจารย์ไม่มีเวลาในการทำวิจัยและผลงาน วิชาการ เนื่องจากมีภาระงานสอนเป็นจำนวนมาก

2) หลักสูตร ปัญหาที่พบจากการวิจัย คือ มหาวิทยาลัยส่วนมากไม่มีการปรับปรุงแลประเมินผล หลักสูตรตามระยะเวลาที่เหมาะสม และเนื้อหาวิทยวิชา ยังไม่ให้ความสำคัญกับรายวิชาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

3) กระบวนการเรียนการสอนและการ ประเมินผล ในกระบวนการเรียนการสอนส่วนมาก สอนเป็นกลุ่มใหญ่ นักศึกษามีโอกาสใกล้ชิดกับ อาจารย์น้อย และการเสนอผลงานไม่สามารถทำเป็น รายบุคคลได้ นักศึกษาบางคนไม่มีโอกาสได้แสดง ความคิดเห็น หรือความสามารถโดยการนำเสนอผลงานหน้าชั้น ในการประเมินผลมีข้อจำกัดคือ อาจารย์ ผู้สอนไม่สามารถอ่านรายงานในชั้นที่นักศึกษาส่งให้ ตรวจโดยละเอียด เนื่องจากจำนวนนักศึกษามีมาก วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาส่วนมากเป็นลักษณะการ ตัดต่อ เนื่องจากไม่มีระบบตรวจสอบที่ทันสมัย

4) นิสิตนักศึกษา การคัดเลือกผู้เข้าเรียน ในหลักสูตร ปัจจุบันมีข้อจำกัดในการคัดเลือก เนื่องจาก มีสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน มากกว่า 60 แห่งที่เปิดสอนสาขาวิชาการบริหาร การศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรี และแต่ละแห่งเปิดรับ นักศึกษาเป็นจำนวนมาก ทำให้มีผู้สมัครแต่ละแห่ง

ไม่ถึงจำนวนที่ต้องการ ดังนั้น มหาวิทยาลัยต้องรับ ผู้สมัครทั้งหมดเข้าเรียน นักศึกษาส่วนมากมี ข้อจำกัดในเรื่องการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5) ทรัพยากรสนับสนุนการศึกษา เนื่องจาก จำนวนนักศึกษามีจำนวนมาก จึงทำให้ทรัพยากร สนับสนุนไม่เพียงพอต่อความต้องการ

6) ด้านการบริหาร ปัญหาที่พบส่วนมาก ในเกือบทุกมหาวิทยาลัย คือ ระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ปฏิบัติงาน

เหตุแห่งปัญหาที่ทำให้การจัดการศึกษา ไม่เป็นไปตามดัชนีคุณภาพ เนื่องจาก มหาวิทยาลัย แต่ละแห่งรับนักศึกษามากเกินเกณฑ์มาตรฐานของ ทบวงมหาวิทยาลัย มีมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียว จาก 12 มหาวิทยาลัยที่รับนักศึกษา ตามเกณฑ์ที่ทบวง มหาวิทยาลัยกำหนด จากสาเหตุที่จำนวนนักศึกษามีมากเกินจำนวนอาจารย์ และส่งผลกระทบต่อ อาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียน การสอน มีจำนวนจำกัดจึงทำให้คุณภาพการจัดการศึกษา ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. ผลการวิจัยระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบ การเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการ บริหารการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรี ใน มหาวิทยาลัยของรัฐ

จากปัญหาและข้อค้นพบ ในการวิจัยระยะที่ 2 และการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างรูปแบบคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทและปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยของรัฐ

ผลการพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพ การจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยของรัฐ สามารถสรุปองค์ประกอบหลักและรายละเอียดของ รูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้ มหาบัณฑิตที่มีสมรรถนะ หรือคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ได้ ดังแสดงในภาพที่ 2 ดังนี้

1) การประกันคุณภาพ เป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาดังนั้นสาขาวิชาการบริหารการศึกษาจึงควรมีระบบประกันคุณภาพที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ ในปัจจุบันยังมีสถาบันบางแห่งเข้าใจผิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ จึงทำให้การดำเนินการจัดการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาตรี ซึ่งมีทั้งระบบปกติ (เรียนในเวลาราชการ) และระบบพิเศษ (เรียนนอกเวลาราชการ) เป็นไปอย่างไม่โปร่งใสและชัดเจน ในการเพิ่มคุณภาพ จึงควรมีการปรับปรุงระบบประกันคุณภาพ โดยให้แต่ละมหาวิทยาลัยเสนอผลการดำเนินการผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา

2) หลักสูตร ในปัจจุบันหลักสูตรบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทหรือปริญญาตรีมีหลากหลายซึ่งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งปรับปรุงหลักสูตรขึ้นใช้โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่ก็พบข้อจำกัดในหลายมหาวิทยาลัย คือ เนื้อหารายวิชาในหลักสูตรยังไม่ทันสมัย มีหลักฐานการประเมินผลหลักสูตร และไม่ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นในการเพิ่มคุณภาพ หลักสูตรบริหารการศึกษาควรเป็นหลักสูตรเฉพาะสำหรับแต่ละระบบ คือระบบพิเศษและระบบปกติ และในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน เป็นการจัดการสอนที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

3) การบริหารจัดการ ในมหาวิทยาลัยของรัฐได้มีการเปิดรับนิสิต นักศึกษา เป็นจำนวนมาก และสามารถจัดการในเรื่องการสอนได้อย่างเป็นระบบ และอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาได้ทุ่มเทเวลาให้กับการสอนเป็นอย่างดี แต่มีข้อจำกัดคือการเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการศึกษาค้นคว้าอิสระ เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนมีจำนวนจำกัด

4) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ในการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาต้องมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เผยแพร่

ผลงานวิชาการทางการบริหารการศึกษาให้กับหน่วยงานในลักษณะเดียวกัน แลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษาของสาขา เพื่อให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างมากขึ้น นอกจากนั้นการสร้างฐานข้อมูลวิจัยทางการบริหารการศึกษา ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะสามารถเพิ่มคุณภาพในการจัดการศึกษาได้ อีกทั้งเป็นการป้องกันในเรื่องการคัดลอก และการทำวิทยานิพนธ์หรือผลงานที่ทับซ้อนกัน ทั้งนี้จะต้องมีองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ประสานเครือข่ายดังกล่าว

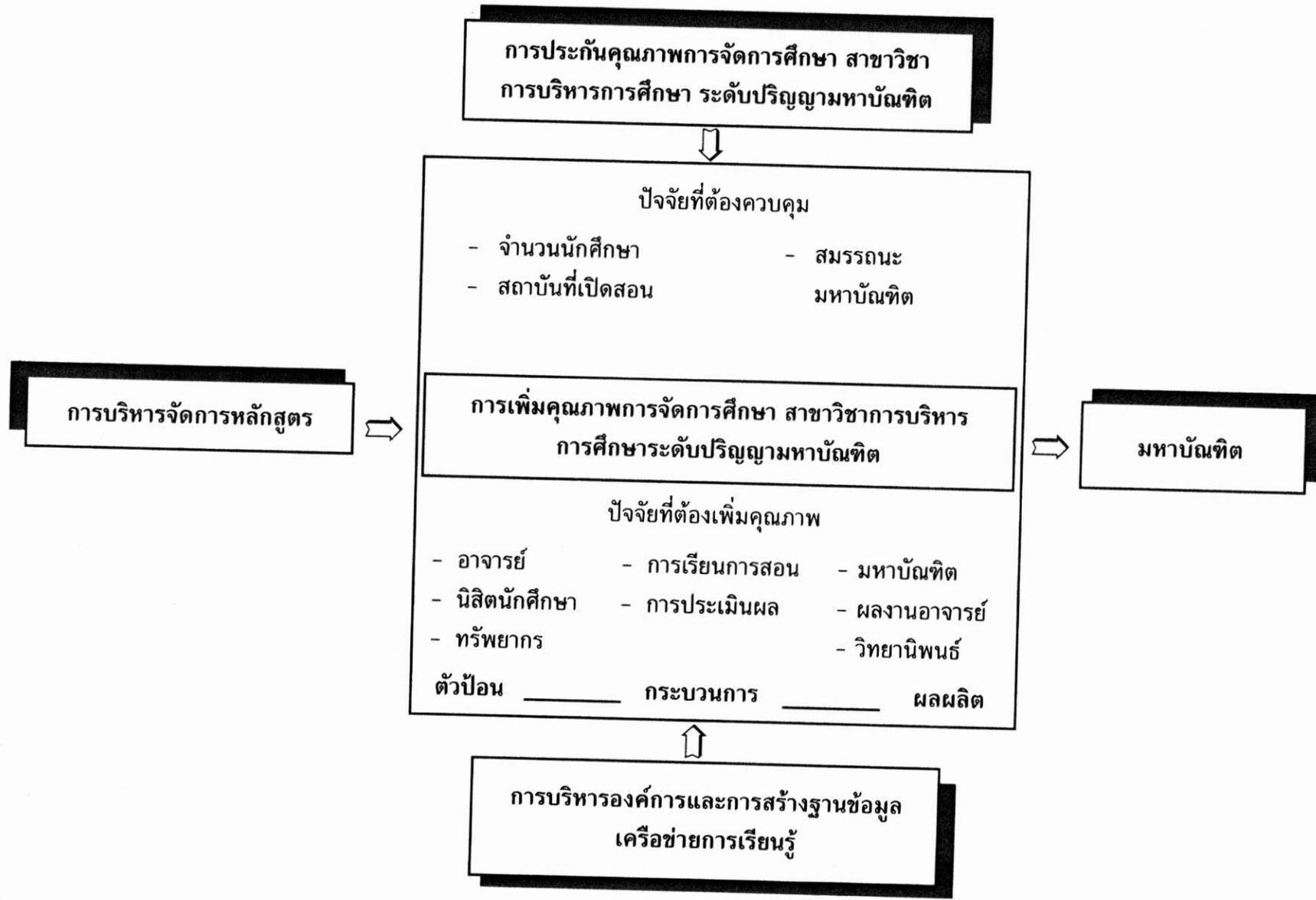
5) ปัจจัยที่ต้องควบคุม และปัจจัยที่ต้องเพิ่มคุณภาพ

ปัจจัยที่ต้องควบคุม ในการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับมหาบัณฑิต ในปัจจุบันควรมีการควบคุมจำนวนรับ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา และความพร้อมของสถาบันที่เปิดสอนว่ามีบุคลากรทางการบริหารการศึกษาหรือไม่ หรือมีการจัดการอย่างไร นอกจากนั้นระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียนควรเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดร่วมกัน ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป

ปัจจัยที่ต้องเพิ่มคุณภาพ ส่วนที่ต้องเพิ่มคุณภาพในการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในปัจจุบันคือ จำนวนอาจารย์ ต้องมีความเหมาะสมกับจำนวนนิสิตนักศึกษา ถ้าอาจารย์มีจำนวนน้อย อาจารย์ต้องหาวิธีการในการที่จะดูแลนักศึกษาให้มีคุณภาพ เช่น อาจารย์สามารถเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และจัดการเรียนการสอน แบบ e-learning ได้ ซึ่งในการจัดการศึกษาแบบนี้ มหาวิทยาลัยจะต้องมีทรัพยากรสนับสนุนที่ทันสมัยและเพียงพอ

4. ผลการวิจัยระยะที่ 4 การทดสอบรูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้ โดยมหาวิทยาลัยที่จะนำไปใช้จะต้องปรับใช้ให้เหมาะสมกับ

ภาพที่ 2 รูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยของรัฐ

บริบทของแต่ละมหาวิทยาลัย และพบข้อจำกัดบางประการในการที่จะนำไปปฏิบัติในบางมหาวิทยาลัย เช่น การจำกัดจำนวนนิสิตนักศึกษาในการรับเข้าศึกษา และการสอบคัดเลือกในการเข้าศึกษา เพราะในปัจจุบันมหาวิทยาลัยกำลังออกนอกระบบ จึงต้องเปิดสอนเป็นจำนวนมากให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดทางการศึกษา มหาวิทยาลัยส่วนมากจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อเอกบุคคลเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้นในรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นถ้ามหาวิทยาลัยจะนำไปใช้ จะต้องพิจารณาในส่วนการบริหารจัดการเพราะไม่สามารถกำหนดคุณลักษณะของผู้เข้าศึกษาได้

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สมรรถนะมหาบัณฑิต และองค์ประกอบของดัชนีคุณภาพการจัดการศึกษา

สมรรถนะมหาบัณฑิต ที่สำเร็จการศึกษา สาขาบริหารการศึกษาระดับปริญญาโท โดย การรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ในการวิจัยครั้งนี้พบสมรรถนะที่สำคัญ 4 สมรรถนะ มีความสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะที่ผู้วิจัยได้รวบรวมเพื่อประกอบการสัมภาษณ์ และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของบุญใจ (2543) และสอดคล้องกับ ความคาดหวังของนักวิชาการไทย อาทิ สมหวัง (2543) ที่ให้แนวทางไว้ว่าผู้บริหารการศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจะต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพ

องค์ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษาสาขา วิชาการบริหารการศึกษาระดับปริญญาโท ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับผล การวิจัยของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศหลาย ท่าน อาทิ จำเริญรัตน์ (2543) นพรัตน์ (2541) รุ่งรังษี (2544) บุญใจ (2543) นงลักษณ์ และสุวิมล (2541) Miller (1979) Oakes (1986) Asworth and Harvey (1994) และ Bacani (1998) และยัง

สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพของสำนัก มาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (2541) ผล การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการประเมิน คุณภาพการศึกษาของ Sallis (2002) ซึ่งได้ให้ แนวคิดในการประเมินคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประเมิน คุณภาพการศึกษาควรประเมินจากหลาย ๆ องค์ ประกอบ

2. การเปรียบเทียบสมรรถนะ ของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากมหาวิทยาลัย ของรัฐที่เปิดสอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับ ปริญญาโทบัณฑิต ทั้ง 12 แห่ง โดยศึกษาวิธีการ ตามแนวคิดของ จิรพัฒน์ (2544) ปัญหาการจัดการ ศึกษาที่ค้นพบส่วนมากสืบเนื่องมาจากจำนวนนิสิต นักศึกษา ที่ไม่สมดุลกับจำนวนอาจารย์ ทั้งนี้เนื่องจาก มหาวิทยาลัยต้องหารายได้เพื่อดูแลตัวเองเพราะ ต้องออกนอกระบบ และพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ เกี่ยวกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร ทำให้ครู-ผู้บริหาร มาสมัครเรียนสาขาวิชาการ ศึกษาเป็นจำนวนมาก มหาวิทยาลัยและสถาบัน อุดมศึกษา ต้องเปิดรับให้สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน และนโยบายการศึกษาของชาติ จึงทำให้ เกิดปัญหาตามมาคือ จำนวนอาจารย์ และทรัพยากร สนับสนุนไม่เพียงพอคุณภาพวิทยานิพนธ์ และส่งผล ถึงคุณภาพของมหาบัณฑิต ตามลำดับ

3. การพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพ ผู้วิจัยได้พัฒนาจากปัญหาที่ค้นพบจากการวิจัยในระยะ ที่ 2 และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่าหลักการ ที่กำหนดไว้เหมาะสมมากที่สุด และมีความสอดคล้อง กับหลักการประกันคุณภาพ แต่ในการนำรูปแบบ ไปใช้ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับบริบทของ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง

ปัญหา อุปสรรค พร้อมการแก้ปัญหา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลกับอาจารย์ใน มหาวิทยาลัย มีอุปสรรคในเรื่องการพบและการ ประสานงาน เนื่องจากอาจารย์มีภาระงานมาก การนัด

- ชูเวช ชาญสง่าเวช. 2542. การจัดอันดับมหาวิทยาลัย
ในต่างประเทศ : แนวทางสำหรับประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช. 2542.
การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการจัดอันดับ
มหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชีย
ปี 2540-2542. กรุงเทพฯ : บริษัท
เซเวนพรี้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- _____. 2541. การวิเคราะห์การจัดอันดับ
มหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชีย.
กรุงเทพฯ : บริษัทเซเวนพรี้นติ้งกรุ๊ป.
- นพรัตน์ พบลาก. 2540. การพัฒนารูปแบบการ
เพิ่มประสิทธิภาพการจัดและดำเนินงาน
ของวิทยาลัยพลศึกษา. วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญใจ ศรีสถิตย์นรากร. 2543. การพัฒนาดัชนีรวม
ของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ
หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต.
ปริญญา นิพนธ์ปริญญาดุขฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร คณะศึกษา
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ที่ประชุมคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ของรัฐ (ทคปร.). 1999. แหล่งรวมข้อมูล
บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ.
[http:// www.freeja/thaipostgrad/
query.php3? course_name= การบริหาร
การศึกษา]. 30 มีนาคม 2545.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา. 2543. คู่มือ
นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต.
ขอนแก่น : ม.ป.ท.
- รุ่งรังษี วิบูลชัย. 2544. การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมของ
คุณภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชา
อุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิชาการ, กรม. 2521 รายงานการวิจัยเรื่องคุณภาพ
ประสิทธิภาพของโรงเรียนทุกระดับในเขต
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : จงเจริญ
การพิมพ์.
- วินัย วีระวัฒน์นันท. 2543. รายงานวิจัยเอกสาร
เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ใน
ระดับบัณฑิตศึกษา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัดอรุณการพิมพ์.
- _____. 2543. รายงานการวิจัยเรื่องหลักเกณฑ์
และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึง
ประสงค์ในระดับบัณฑิตศึกษา. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ. 2543. พิมพ์ครั้งที่ 2.
สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติในส่วน
ที่เกี่ยวข้องกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
ผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : บริษัท ที.พี. พรินท์
จำกัด.
- สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย. 2541.
การประกันคุณภาพการศึกษาระดับ
อุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ วิริยเวชกุล. 2541. ดัชนีบ่งชี้คุณภาพบัณฑิต
ศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ :
พี.เอ.ลีฟลิ่งจำกัด.
- อุทุมพร จามรมาน 2543. การประกันคุณภาพ
ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : หจก.พีเอ็น
พับลิชชิง.
- Asworth, A. and Harvey, R.C. 1994. *Assessing
Quality in Future and Higher Education.*
London : Jessica Kingsley Publishers.
- Bacani, C. 1997. *Asia's Search for Excellence.*
Asiaweek. May 23 ; p.33-34.
- _____. 1998. *The Best University in Asia.*
Asiaweek. May 15 ; p.56-59.
- Johnstone, N. 1981. *Indicators of Education
System.* London : Kogan Page.

- Miller, R.I. 1979. **The Assessment of College Performance.** Jossey-Bass Publisher.
- Oakes, J. 1986. **Educational Indicators : A Guide for Policy Makes.** New Brunswick :Center for Policy Research in Education, Rytages University.
- Owlia, M.S., and Aspiwall, E.M. 1996. Aframework for the dimensions of quality in Higher Education. **Quality Assurance in Education.** 4(2) : 12-20 ; 1996.
- Sallis, E. 2002. 3rded. **Total Quality Management in Education.** London : Kogan Page.